

124965 - انواع غذاهایی که به عنوان زکات فطر داده می‌شود

سوال

چه غذاهایی را می‌توان به عنوان زکات فطر خارج کرد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

زکات فطر از هر غذایی که مردم به عنوان غذای اصلی استفاده می‌کنند داده می‌شود، همانند آرد گندم و ذرت و برنج و لوبیا و عدس و نخود و باقله و ماکارونی و گوشت و مانند آن. پیامبر - صلی الله علیه وسلم - زکات فطر را یک صاع از غذا قرار داد و صحابه - رضی الله عنهم - این زکات را از غذایی که به عنوان غذای اصلی استفاده می‌کردند خارج می‌ساختند.

بخاری (۱۵۱۰) و مسلم (۹۸۵) از ابوسعید خدری - رضی الله عنه - روایت کرده که گفت: **ما در دوران رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در روز [عید] فطر یک صاع از غذا می‌دادیم ابوسعید همچنین می‌گوید: غذای ما جو و کشمش و کشک و خرما بود.**

و در روایت دیگری می‌گوید: **ما هنگامی که پیامبر خدا - صلی الله علیه وسلم - در بین‌مان بود زکات فطر را برای هر کودک و بزرگ و آزاد و برده یک صاع از غذا یا یک صاع از کشک یا یک صاع از جو یا یک صاع از خرما یا یک صاع از کشمش می‌دادیم.**

«گروهی از علما لفظ **غذا** در این حدیث را گندم (یعنی آرد گندم) دانسته‌اند و گروهی دیگر غذا را همان غذایی دانسته‌اند که مردم یک سرزمین به عنوان غذای اصلی مصرف می‌کنند چه آرد گندم باشد یا ذرت یا غیر آن و درست همین است؛ زیرا زکات به عنوان هم‌دردی ثروتمندان با فقراست و برای مسلمان واجب نیست که با غیر از غذای غالب مردمش با فقرا هم‌دردی کند و شکی در این نیست که امروزه برنج در سرزمین حرمین (و سرزمین‌های هم‌جوار) قوت غالب مردم و غذایی خوب و نفیس است و بهتر از جو هست که در نص آمده است. برای همین دانسته می‌شود که دادن برنج به عنوان زکات فطر اشکالی ندارد» (مجموع فتاوی‌ الشیخ ابن باز: ۲۰۰ / ۸۴).

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - در مجموع الفتاوی (۶۸ / ۲۵) می‌گوید:

«اما اگر اهل یک سرزمین یکی از این انواع را به عنوان غذا استفاده می‌کنند دادن زکات فطر از غذای‌شان بدون شک جایز است. اما آیا جایز است از غذایی غیر آن که به عنوان غذای غالب استفاده می‌کنند زکات دهند؟ مانند آنکه غذای‌شان

برنج و ذرت باشد؛ در این حال آیا باید گندم و جو بدهند یا دادن برنج و ذرت هم جایز است؟ در این باره اختلاف مشهوری است اما قول صحیح‌تر آن است که از هر غذایی که به عنوان غذای اصلی استفاده می‌کند می‌تواند بدهد حتی اگر جزو این انواع [وارد شده در حدیث] نباشد و این قول اکثر علما همچون شافعی و دیگران است؛ زیرا اصل در صدقات این است که بر وجه مواسات با فقرا واجب است چنانکه الله تعالی فرموده است: **مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ** و پیامبر - صلی الله علیه وسلم - از آن روی زکات فطر را یک صاع از خرما یا جو قرار دادند که این غذای غالب اهل مدینه بود و اگر این غذای اصلی آنان نبود و غذایشان چیز دیگری بود آنان را مکلف به دادن چیزی که خود نمی‌خورند نمی‌کرد، چنانکه الله تعالی در کفارات امر به آن نکرده است».

ابن قیم - رحمه الله - می‌گوید:

این غذای غالب مردم مدینه بود اما برای مردم سرزمین یا محله‌ای که غذایشان این نیست لازم است که یک صاع از غذای اصلی خودشان بدهند، مانند کسانی که غذایشان ذرت یا برنج یا انجیر یا دیگر حبوبات است. اما اگر غذای غالبشان از غیر حبوبات بود مانند شیر و گوشت و ماهی، فطریه خود را از قوت غالب خود می‌دهند هر چه باشد و این قول جمهور علما و قول درستی است که غیر آن گفته نمی‌شود زیرا هدف سد نیاز بینوایان در روز عید و هم‌دردی با آنان از جنس غذایی است که اهل سرزمین‌شان مصرف می‌کنند. بنابراین دادن آرد درست است اگرچه درباره آن حدیث صحیحی وارد نشده است (إعلام الموقعین: ۱۲ / ۳).

شیخ ابن عثیمین رحمه الله می‌گوید:

صحیح آن است که هر چه غذای غالب مردم باشد - چه از دانه‌ها و چه از میوه‌ها و گوشت و مانند آن - دادنش - به عنوان زکات فطر - درست است.